

Anna Przegendza

MAKROEKONOMICZNE SKUTKI POSTSOCJALISTYCZNEJ TRANSFORMACJI SYSTEMOWEJ W KRAJACH BAŁTYCKICH (LITWA, ŁOTWA, ESTONIA)

Litwa, Łotwa i Estonia przez prawie pół wieku były częścią ogromnego monolitycznego bloku – ZSRR. Proces przemian politycznych i gospodarczych, jaki rozpoczął się w tych krajach w roku 1991, miał na celu zastąpienie totalitarnych reżimów politycznych i gospodarek centralnie planowanych przez nowoczesne państwa zbudowane na zasadach demokracji i wolności oraz gospodarkę rynkową opartą na własności prywatnej i zasadach konkurencji.

Zmiana polityki gospodarczej nie była możliwa bez gruntownej przebudowy zasad funkcjonowania gospodarki. Po pierwsze, zmianie uległa rola samego państwa. W gospodarce centralnie planowanej państwo było głównym podmiotem i decydem. W gospodarce wolnorynkowej zarządzanie odbywa się na poziomie samego przedsiębiorstwa, które podejmuje niezależne decyzje, uwzględniając gusta i potrzeby konsumentów. Po drugie, zmianie uległy formy oddziaływania państwa – narzędzia dyrektywne zostały zastąpione narzędziami indykacyjnymi (stanowienie prawa oraz dbanie o jego przestrzeganie, przeciwdziałanie zakłóceniom wolnego rynku). Po trzecie, zmianom uległy ceny towarów i usług – ceny administracyjne zostały przekształcone w ceny równowagi między popytem a podażą (co niejednokrotnie oznaczało wielokrotną podwyżkę tych cen) oraz zlikwidowano subwencje do produkcji i konsumpcji. Kolejnym krokiem było uwolnienie cen czynników produkcji – dystrybucja i subwencjonowanie surowców oraz materiałów przez organy centralnej administracji państwowej, a także zostały zlikwidowane dotacje do produkcji maszyn i urządzeń.

Odtąd wolny rynek ustala ich ceny na poziomie równowagi między podażą a popytem. Głębokie przeobrażenia nastąpiły również na rynku pracy – centralna dystrybucja siły roboczej została zastąpiona wolnym przepływem między różnymi działami gospodarki. Centralne kierowanie przepływami kapitału zastąpiono jego swobodnym obrotem (ukształtowanie się jednolitej stopy procentowej). Zmianie uległa też sytuacja na rynku pieniężnym – pieniądź odzyskał swe właściwości jako miernik wartości, środek płatniczy, narzędzie gromadzenia rezerw i środek cyrkulacji (w gospodarce centralnie planowanej był on wyłącznie narzędziem rozliczeń). Emisja pieniądza została objęta kontrolą, a podaż – dopasowana do potrzeb wynikających z sytuacji gospodarczej. Na rynku walutowym – centralne rozdzielnictwo dewiz zostało zastąpione wolnym rynkiem, na którym o cenie walut obcych zaczęły decydować relacje popytu i podaży (jednolity, realny kurs walutowy). Przemiany spowodowały też weryfikację polityki zagranicznej tych państw, i to na wielu płaszczyznach, zarówno w odniesieniu do rynku towarów oraz usług, rynku kapitałowego, jak i rynku walutowego (tj. identyczne traktowanie wyrobów zagranicznych i krajowych, zniesienie barier)¹.

Ponadto transformacja gospodarki wymagała przekształcenia infrastruktury systemowej obejmującej przede wszystkim podstawy instytucjonalne gospodarki, jej organizację, formy własności oraz formy kierowania przedsiębiorstwami.

Litwa, Łotwa i Estonia należą do tej grupy krajów, w których zainicjowane zmiany systemowe były szybkie i głębokie, określane mianem transformacji szokowej. Radykalizm tych zmian polegał na jednorazowej podwyżce parametrów polityki makro- i mikroekonomicznej (cen, stopy procentowej, kursu walutowego) do poziomu równowagi rynkowej. Rozmiary szoku były niemalże wprost proporcjonalne do stopnia odchylenia tych parametrów od poziomu równowagi rynkowej².

W roku 1992 (pierwszy rok transformacji) powszechnie oczekiwano spadku PKB jako rezultatu zarówno stabilizacji makroekonomicznej, jak i relokacji zasobów. W rzeczywistości spadek PKB w znacznym stopniu przekroczył prognozy i na Łotwie wynosił 35,2%, na Litwie i w Estonii odpowiednio – 21,3% i 21,6% (tab. 1). Najniższy poziom PKB Łotwa odnotowała w roku 1993, Litwa i Estonia – w roku 1994. W latach 1998-1999 rozwój gospodarczy w tych krajach został przyhamowany za sprawą kryzysu w Rosji. Skutki kry-

¹ P. Bożyk: Zagraniczna i międzynarodowa polityka ekonomiczna. PWE, Warszawa 2004, s. 241-245.

² Ibid., s. 248.

zysu najbardziej odczuła gospodarka Litwy, która w najmniejszym stopniu przeorientowała swój handel zagraniczny z kierunku wschodniego na UE³. Poziom PKB z roku 1989 kraje bałtyckie osiągnęły dopiero w roku 2001. Na początku XXI w. kraje te zdołały odwrócić „kryzysowe” tendencje. Pomimo niekorzystnej koniunktury w gospodarce światowej sytuacja makroekonomiczna Litwy, Łotwy i Estonii pozostała stabilna. Rządy aktywnie realizowały programy reform⁴. W konsekwencji doprowadziło to do zdynamizowania rozwoju gospodarczego. W latach 2000-2003 kraje bałtyckie znajdowały się w czołówce krajów o najszybszym wzroście PKB.

Tabela 1

Dynamika PKB w krajach bałtyckich w latach 1990-2002 (zmiany procentowe rok do roku)

Kraj	Lata												
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Litwa	-5,7	-21,3	-16,2	-9,8	9,6	4,7	7,0	7,3	-1,7	3,9	6,4	6,8	9,0
Łotwa	-11,1	-35,2	-14,9	0,6	1,6	3,8	8,3	4,7	3,3	6,9	8,0	6,4	7,5
Estonia	-7,9	-21,6	-8,2	-1,6	4,5	4,5	10,5	5,2	-0,1	7,8	6,4	7,2	5,1

Źródło: Eurostat.

W 2003 r. PKB *per capita* stanowił na Litwie 46%, na Łotwie 42% natomiast w Estonii 48% średniego PKB *per capita* w krajach UE⁵. Kraje bałtyckie i kraje „starej” UE dzieli pod tym względem dystans, ale dynamika rozwoju Litwy, Łotwy i Estonii pozwala sądzić, że pokonają go w rozsądnym czasie⁶.

Na skutek przeprowadzonych reform oraz dzięki napływowi bezpośrednich inwestycji zagranicznych do państw Europy Środkowej i Wschodniej, zażyły istotne zmiany struktury gospodarczej. Tabela 2 przedstawia udział wybranych sektorów w wytworzonym PKB w roku 1991, a więc na początku transformacji oraz w roku 2000.

³ R. Dziewulski, B. Otachel: Postępy Estonii, Litwy i Łotwy w przygotowaniu do członkostwa w UE – na podstawie raportów okresowych Komisji Europejskiej z października 1999 r. „Biuletyn Analiz UKiE” 2000, nr 2.

⁴ R. Dziewulski, C. Herma, B. Otachel, P. Ronkowski, K. Smyk: Omówienie Kompleksowego Raportu Monitorującego Komisji Europejskiej z 5 listopada 2003r. „Biuletyn Analiz UKiE” 2003, nr 13.

⁵ Eurostat.

⁶ Nowe pogranicze Europy. Litwa, Łotwa, Estonia. Praca zb. pod red. E. Teichmann. Szkoła Główna Handlowa – Kolegium Gospodarki Światowej. PWE, 2003, s. 36.

Tabela 2

Struktura gospodarcza państw bałtyckich w roku 1991 i w roku 2000

Kraj	Udział wybranych sektorów w wytworzonym PKB (w %)								Udział sektora prywatnego (w %)			
	przemysł		rolnictwo i leśnictwo		budownictwo		usługi		PKB		zatrudnienie	
	1991	2000	1991	2000	1991	2000	1991	2000	1991	2000	1991	2000
Litwa	42,0	25,8	15,5	7,8	5,1	6,1	32,1	60,3	-	72,0	29,8	69,4
Łotwa	38,2	18,7	21,9	4,6	5,8	6,7	32,9	70,0	34,0	68,0	41,0	71,0
Estonia	36,0	22,3	15,0	6,4	6,1	5,8	16,7	65,5	60,0	75,0	-	71,4

Źródło: Nowe pogranicze Europy. Litwa, Łotwa, Estonia. Praca zb. pod red. E. Teichmann. Szkoła Główna Handlowa – Kolegium Gospodarki Światowej. PWE, 2003.

Zmalała w zasadniczy sposób rola przemysłu i rolnictwa na rzecz usług. Najbardziej rozwinął się sektor usług w Estonii z 16,7% PKB w 1991 r. do 65,5% PKB w roku 2000 (ponad trzykrotny wzrost). Wzrost udziału sektora usług odbył się „kosztem” zmniejszenia udziału przemysłu i rolnictwa. Największe różnice w udziale tych sektorów powstały na Łotwie. Specyfiką państw bałtyckich jest wysoki udział usług transportowych, zwłaszcza tranzytu w relacji Rosja – UE – Rosja, a w przypadku Litwy dodatkowo tranzyt w relacji Rosja – Obwód Kaliningradzki – Rosja. W latach 1991-2000 nastąpił duży wzrost udziału sektora prywatnego zarówno w PKB, jak i w zatrudnieniu.

Większość krajów postsocjalistycznych wkroczyła w proces transformacji z nawisem inflacyjnym i koniecznością stabilizacji cen (inflacja już wtedy była obecna lub stanowiła poważne zagrożenie). Główną przyczyną wzrostu cen w pierwszych latach transformacji była wielka skala niezrównoważenia rynku. Liberalizacja cen w warunkach wolnego rynku musiała oznaczać osiągnięcie tej równowagi poprzez wielokrotne podniesienie poziomu cen⁷. Aby nie doprowadzić do spirali inflacyjnej, spotęgowanej przez ciągle rosnące oczekiwania płacowe, włączono do programów stabilizacyjnych takie narzędzia, jak: twarda polityka monetarna i kredytowa, kontrola wzrostu płac, reformy monetarne oraz nieinflacyjne źródła finansowania deficytu budżetowego⁸. Po okresie bardzo wysokiego wzrostu cen w krajach bałtyckich zarysowały się wyraźne tendencje spadkowe (tab. 3).

⁷ P. Bożyk: 24 kraje Europy Środkowej i Wschodniej. Transformacja. Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 1999, s. 83.

⁸ Po dziesięciu latach – transformacja i rozwój w krajach postkomunistycznych. Praca zb. pod red. J. Nene-mana. Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych. Warszawa 2000, s. 26 i 30.

Tabela 3

Wskaźniki inflacji w krajach bałtyckich w latach 1990-2002 (w %)

Kraj	Lata													
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Litwa	9,0	225,0	1020,0	410,0	72,0	40,0	24,7	8,8	5,0	0,7	0,9	1,3	0,4	-1,1
Łotwa	11,0	124,0	951,0	109,0	36,0	25,0	18,0	8,1	4,3	2,1	2,6	2,5	2,0	2,9
Estonia	18,0	210,6	1075,0	90,0	48,0	29,0	19,8	9,3	8,8	3,1	3,9	5,6	3,6	1,4

Źródło: Eurostat oraz Statistical Yearbook of Lithuania.

Do roku 1997 udało się krajom bałtyckim zredukować inflację do wielkości jednocyfrowych. W roku 2003 na Litwie odnotowano deflację w wysokości 1,1%. Stabilizacja inflacji jest jednym z głównych osiągnięć transformacji.

W okresie transformacji zmianie uległ także stan równowagi budżetowej. W krajach bałtyckich ponad pięcioprocentowa nadwyżka z roku 1991 już rok później zmalała do jednoprocetowej. Wdrażanie programów stabilizacyjnych w kolejnych latach, a następnie kryzys w Rosji przyczyniły się także do wzrostu deficytu budżetowego (tab. 4). Dzięki racjonalizacji wydatków od roku 2000 deficyt budżetowy na Litwie i Łotwie nie przekroczył progu 3%, a Estonia od roku 2001 ma nadwyżkę budżetową.

Tabela 4

Deficyt budżetowy w państwach bałtyckich w latach 1991-2003 (w % PKB)

Kraj	Lata												
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Litwa	4,1	2,0	0,8	-4,0	-3,9	-1,7	-1,1	-3,0	-5,6	-2,6	-2,1	-1,6	-1,7
Łotwa	6,3	0,0	-0,1	-5,5	-4,5	-4,5	-1,8	-0,7	-5,3	-2,7	-1,6	-2,7	-1,8
Estonia	4,6	1,0	1,5	1,3	-1,3	-1,9	2,0	-0,4	-4,0	-0,3	0,3	1,8	2,6

Źródło: Eurostat.

Dla gospodarek postsocjalistycznych deficyt budżetowy był prawie nieunikniony w początkowych latach transformacji. Pomimo nałożenia na przedsiębiorstwa państwowe twardych ograniczeń budżetowych możliwości zwiększenia przychodów w krótkim okresie były też ograniczone. Tradycyjny system podatkowy, jak i ramy instytucjonalne odpowiedzialne za ściąganie przy-

chodów podatkowych upadły. Z drugiej strony zapoczątkowane reformy wymagały dużych nakładów inwestycyjnych, które nie mogły być odłożone. W związku z tym, że dług publiczny był niski, a potencjał PKB wysoki, stosunkowo długi okres utrzymywania deficytu nie zagrażał powodzeniu reform⁹.

Poważnym problemem ekonomicznym i politycznym w krajach bałtyckich była sytuacja na rynku pracy (tab. 5). Statystyki pierwszych lat transformacji wskazują na bardzo niski poziom bezrobocia na Litwie, Łotwie i w Estonii (przyczynę takiego stanu upatruje się w słabej jakości tychże statystyk lub celowym ich fałszowaniu). W krajach tych wystąpiła relatywnie niewielka obniżka zatrudnienia, co oznaczało istnienie ukrytego bezrobocia. Wzrost bezrobocia ograniczano sztucznie poprzez np. skrócenie okresu pracy w wymiarze dziennym i tygodniowym lub ustalenie wysokości zasiłków dla bezrobotnych na bardzo niskim poziomie.

Tabela 5

Bezrobocie w państwach bałtyckich w latach 1991-2003

Kraj	Lata							
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Litwa	16,4	14,1	13,3	14,1	15,7	16,1	13,6	12,7
Łotwa	18,3	15,9	14,3	14,0	13,7	12,9	12,6	10,5
Estonia	17,1	16,2	14,1	13,4	12,5	11,8	9,5	10,1

Źródło: Statistical Office of Estonia; Statistical Office of Latvia; Statistical Yearbook of Lithuania; Eurostat.

Przyczynę wzrostu poziomu bezrobocia od roku 1995 upatruje się w przyspieszeniu restrukturyzacji przedsiębiorstw, słabej mobilności pracowników i braku wykszcolonej siły roboczej w rozwijających się sektorach nowoczesnych technologii. W ostatnich latach udało się zwiększyć poziom zatrudnienia w krajach bałtyckich głównie dzięki napływowi inwestorów zagranicznych.

Przeprowadzona z powodzeniem prywatyzacja większości przedsiębiorstw na Litwie, Łotwie i w Estonii, a ponadto stabilność polityczna, dogodne położenie geograficzne, dobra infrastruktura transportowa i komunikacyjna, system zachęt (głównie fiskalnych), niższe koszty pracy przyciągnęły zagranicznych inwestorów. Znaczny wpływ na podjęcie decyzji o lokalizacji inwestycji w krajach bałtyckich miały efekty przygotowania tych państw do

⁹ Ibid., s. 33.

członkostwa w UE (pozytywne na ogół opinie Komisji Europejskiej). Do barier napływu inwestycji zagranicznych w ten region Europy można zaliczyć m.in.: zbyt mały rynek lokalny, brak nowoczesnych technologii, a także pozostałości po dawnym systemie (głównie w sferze mentalnej).

Największym (spośród państw bałtyckich) „odbiorcą” zagranicznych inwestycji bezpośrednich jest Estonia (tab. 6). Dzięki silnej roli państwa (ze względu na brak silnych podmiotów) – podobnie jak w Irlandii – umiejętnie i sprawnie przeprowadzono restrukturyzację i modernizację gospodarki, postawiono na rozwój rodzimego, wysoko zaawansowanego technologicznie przemysłu oraz wprowadzono proeksportową politykę gospodarczą.

Tabela 6

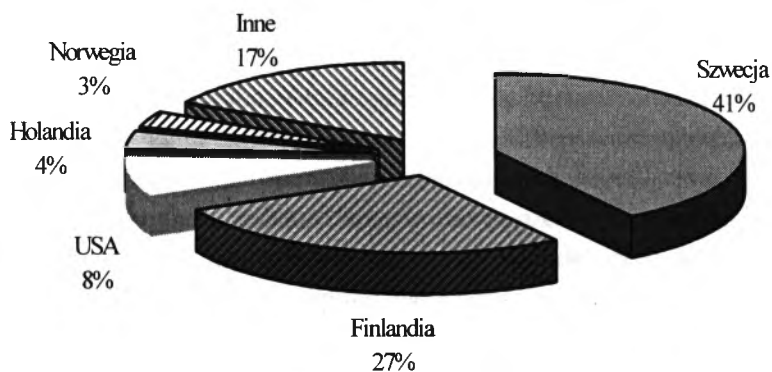
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne *per capita* w państwach stowarzyszonych z UE w latach 1995-2002 w USD

Kraj	Lata					
	1995	1997	1999	2000	2001	2002
Czechy	248	126	615	447	478	486
Węgry	435	214	196	163	240	205
Polska	95	127	188	242	207	178
Słowacja	38	41	72	392	273	303
Słowenia	89	189	91	88	222	296
Estonia	136	183	212	269	375	243
Łotwa	72	214	146	172	102	198
Litwa	20	96	131	103	121	121

Źródło: Nowe pogranicze Europy. Litwa, Łotwa, Estonia..., op. cit.

Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych *per capita* do Estonii był znacznie wyższy niż w pozostałych krajach bałtyckich, a w roku 2001 był drugi co do wielkości wśród państw Europy Środkowej i Wschodniej.

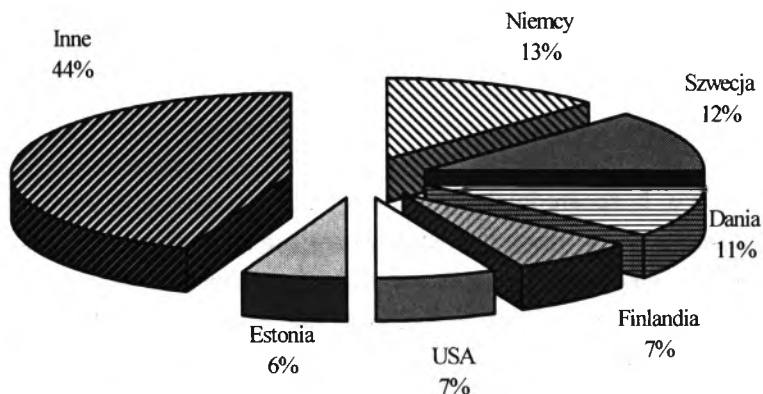
Zasoby bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Estonii pochodzą głównie ze Szwecji – 41%, Finlandii – 27%, USA – 8% i Holandii – 4% (rys. 1).

Rys. 1. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Estonii według krajów pochodzenia w roku 2002

Źródło: Statistical Office of Estonia.

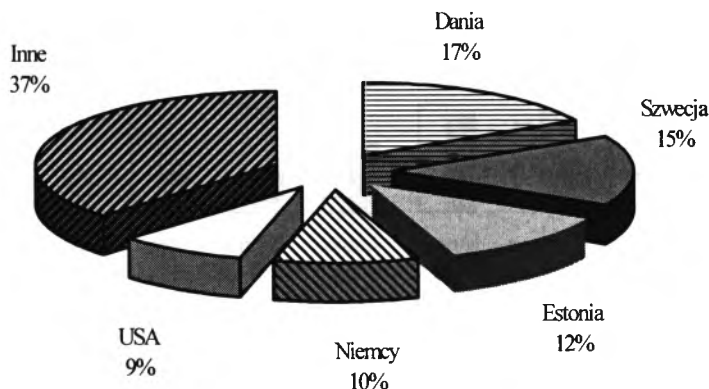
Główni inwestorzy na Łotwie w 2002 r. to Niemcy – 13%, Szwecja – 12%, Dania – 11%, Finlandia – 7%, USA – 7%. Inwestycje estońskie na Łotwie wynosiły 6% wartości BIZ (rys. 2).

Rys. 2. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na Łotwie według krajów pochodzenia w roku 2002

Źródło: Statistical Office of Latvia.

Główni inwestorzy na Litwie w 2002 r. to Dania – 17%, Szwecja – 15%, Niemcy – 10% i USA – 9%. Co warto podkreślić, inwestycje estońskie na Litwie wynosiły 12% wartości BIZ (rys. 3).

Rys. 3. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne na Litwie według krajów pochodzenia w roku 2002

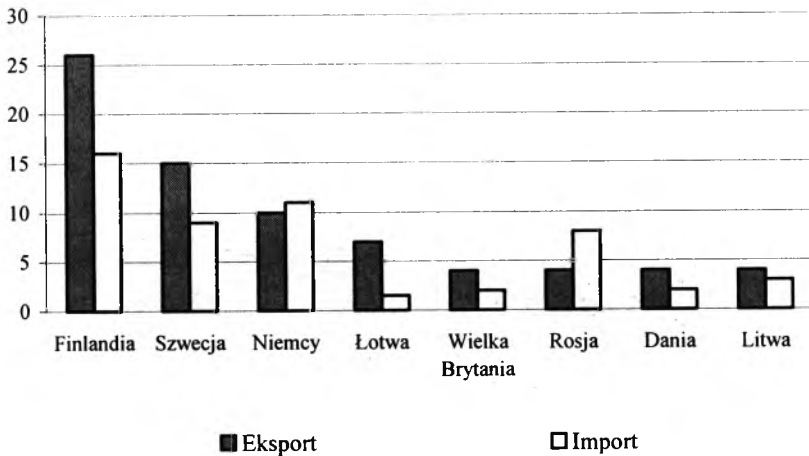
Źródło: Statistical Yearbook of Lithuania.

Największą koncentrację bezpośrednich inwestycji zagranicznych w krajach bałtyckich odnotowano w sektorze usług (transport, pośrednictwo finansowe, handel).

Od 1993 r. obserwuje się też pozytywną tendencję wzrostową w wartościach absolutnych zarówno w eksporcie, jak i w imporcie państw bałtyckich do Unii Europejskiej. Reorientacja geograficzna handlu zagranicznego na rzecz UE kosztem Rosji, zwłaszcza zmiany kierunku eksportu tych państw, są wyrazem wzrostu międzynarodowej konkurencyjności ich gospodarek. Największy wzrost w przepływach handlu zagranicznego odnotowała Estonia (w latach 1993-2000 eksport wzrósł 4,76 razy, import zaś 5,64 razy). Najmniejszy wzrost odnotowała Łotwa (w eksporcie 1,79 razy oraz w imporcie 3,02 razy). Jest to niewątpliwie związane z szeroko rozumianą liberalizacją handlu oraz otwarciem się gospodarek tych państw¹⁰.

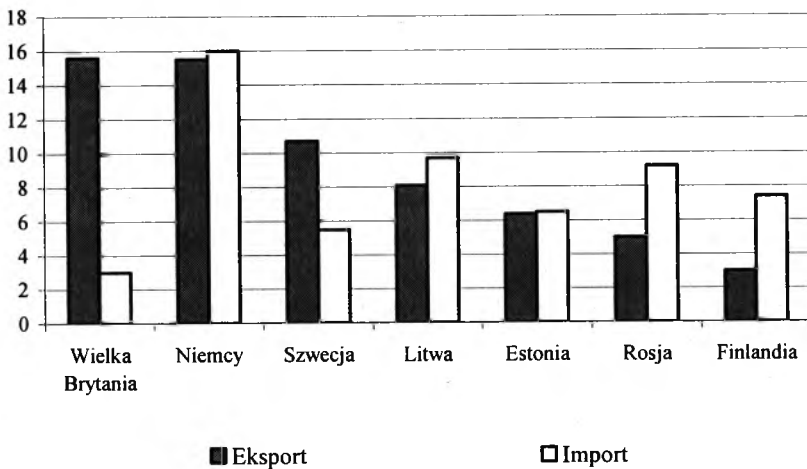
Głównym odbiorcą estońskiego eksportu była Finlandia – 26%, potem Szwecja – 15% i Niemcy – 10%. Natomiast największymi importerami na rynek Estonii są: Finlandia – 26% oraz Niemcy – 11%, Szwecja – 9% i Rosja – 8%. Na wykresie 4 zostały przedstawione główne kierunki eksportu i importu estońskiego w okresie od stycznia do listopada 2003 r.

¹⁰ Nowe pogranicze Europy..., op. cit., s. 151.

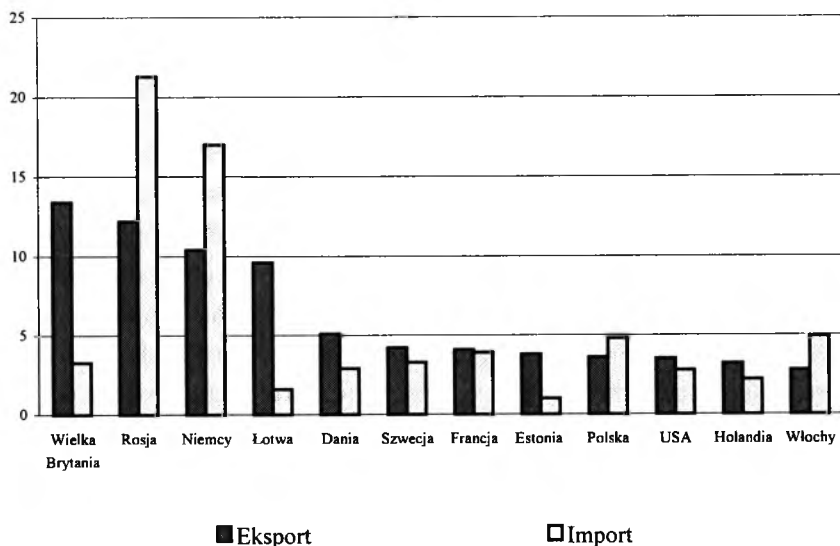
Rys. 4. Główny kierunki eksportu i importu estońskiego (styczeń-listopad 2003 r.) w %
 Źródło: Statistical Office of Estonia.

W eksporcie Łotwy największy udział ma Wielka Brytania i Niemcy – po 15,5% oraz Szwecja – 10,7%. Łotwa importuje głównie z Niemiec – 16%, Litwy i Rosji – 9% oraz Finlandii – 8,6%. Wykres 5 przedstawia główne kierunki eksportu i importu łotewskiego w okresie styczeń – październik 2003 r.

Rys. 5. Główny kierunki eksportu i importu łotewskiego (styczeń-listopad 2003 r.) w %
 Źródło: Statistical Office of Latvia.

W roku 2002 głównym partnerem w eksporcie Litwy była Wielka Brytania – 13,4%, Rosja – 12,2%, Niemcy – 10,4%, a także Łotwa – 9,6%. Z kolei największym importerem Litwy jest Rosja – 21,3% i Niemcy – 17% (wykres 6). Czwartym co do wielkości importerem litewskim jest Polska – niespełna 5%.

Rys. 6. Główne kierunki eksportu i importu litewskiego (2002 r.) w %

Źródło: Statistical Yearbook of Lithuania.

Widać wyraźnie, że kraje bałtyckie są mocno skorelowane gospodarczo z krajami Unii Europejskiej. W przypadku Estonii są to zwłaszcza kraje skandynawskie, dla Litwy i Łotwy – Wielka Brytania, Niemcy i Szwecja. Dostyc znaczącą rolę odgrywa Rosja jako importer szczególnie na rynku litewskim, ale też łotewskim i estońskim. W dalszym ciągu pozostaje ona jednym z głównych importerów paliw (przede wszystkim ze względu na ich niską cenę).

Podsumowując, okres transformacji systemowej w krajach bałtyckich możemy podzielić na dwa etapy. Pierwszy, obejmujący lata 1991-1994, to etap tzw. recesji transformacyjnej oraz wprowadzenia radykalnego pakietu stabilizacyjnego. Drugi – zapoczątkowany w roku 1995, to okres budowy gospodarki rynkowej, charakteryzujący się ożywieniem, wzrostem gospodarczym (załamanym w 1999 r. na skutek kryzysu w Rosji), budową instytucji rynkowych oraz zmianami struktury gospodarki¹¹.

¹¹ Nowe pogranicze Europy..., op. cit., s. 20.

Litwa, Łotwa i Estonia po odzyskaniu niepodległości obrały kierunek integracji z gospodarką światową, a przede wszystkim europejską. Jako główny cel państwa te wyznaczyły integrację w ramach Unii oraz przystąpienie do NATO. W latach 1991-2003 przeprowadziły wiele reform zmierzających ku unifikacji gospodarki.

Osiągnięcie stawianych celów (w miarę krótkim okresie) zależało w głównej mierze od trzech czynników. Po pierwsze, czynnikiem determinującym efektywność reform w pierwszym etapie transformacji były warunki gospodarcze odziedziczone po poprzednim systemie. Kraje bałtyckie miały szczególnie trudną sytuację, gdyż odziedziczyły one wielką nierównowagę ekonomiczną oraz silną strukturalną zależność od rynku Rosji. Po drugie, położenie geograficzne i tradycje handlowe. Kraje bałtyckie były geograficznie lepiej usytuowane z punktu widzenia możliwości ukierunkowania wymiany handlowej na kraje uprzemysłowione niż pozostałe kraje byłego ZSRR. Ponadto za sprawą rozwoju transportu morskiego zostały (już kilka wieków temu) silnie skorelowane gospodarczo i kulturowo z pozostałymi krajami regionu Morza Bałtyckiego (szczególnie ze Skandynawią). Łatwiej zatem było odnowić kontakty gospodarcze. Po trzecie, ważną rolę odegrała również polityka państw oraz szybkość wprowadzanych reform¹². W tych państwach, które próbowały reformować swoje gospodarki w ramach poprzedniego systemu, recesja przebiegała krócej i nie była tak głęboka, jak w pozostałych krajach. Przykładem takiego państwa jest Estonia, która w latach 80. wdrażając koncepcję tzw. rozrachunku regionalnego, uzyskała określoną autonomię gospodarczą.

Spośród krajów bałtyckich najlepsze wskaźniki makroekonomiczne osiągnęła Estonia (a wśród państw – nowych członków UE zajmuje miejsce w czołówce). Dysponuje ona najnowocześniejszą strukturą gospodarki, charakteryzującą się wysokim udziałem sektora prywatnego oraz sektora usług w tworzeniu PKB i dynamicznie postępującym wzrostem produktu krajowego brutto. W ostatnich latach notujemy tu najniższe wskaźniki bezrobocia. Estonia jest największym odbiorcą bezpośrednich inwestycji zagranicznych *per capita* w regionie. Wszystko to sprawia, że coraz częściej w literaturze Estonia nazywana jest **tygrysem bałtyckim**.

¹² G. Kołodko: Globalizacja a perspektywy rozwoju krajów postsocjalistycznych. TNOiK, Toruń 2001, s. 63.

MACROECONOMIC RESULTS OF THE POST-SOCIALIST SYSTEMATIC TRANSFORMATION IN THE BALTIC STATES (LITHUANIA,LATVIA,ESTONIA)

Summary

The article describes main economic indicators for Estonia, Lithuania and Latvia in the transition period. The Baltic States have made consistent efforts towards the transformation and reintegration with the European Union since 1991. They have opened and liberalized their economies. They also made important changes in the direction of foreign trade and the economic relationship in general from east to west. The EU's share in the Baltic States foreign trade has increased. The Baltic States' export became more competitive in the European market. Estonia is indisputable leader of the group.